

Masarykova univerzita
Přírodovědecká fakulta
Ústav antropologie

„Velká“ náboženství a etická učení

Bi7879 Antropologie obecná II: antropologie sociokulturní

Mgr. Bc. Věra Bártová

Brno 14.4.2015

„Velká“ náboženství a etická učení

- Monoteistická náboženství: judaismus, křesťanství, islám
- Nábožensko-filosofické: hinduismus, buddhismus
- Filosofické: taoismus
- Etické: konfucianismus

Judaismus

Vznik a vývoj

- Název odvozený od **Judy**, vůdce nejpočetnějšího z 12 hebrejských kmenů
- **Abrahám** – praotec Izraelitů a Arabů, v době mezi 20. – 16. stoletím př. Kr. s ním Bůh uzavřel smlouvu
- Bůh ve Starém Zákoně označen tetragramem JHWH (Jahve) nebo jménem Elohim
- **Mojžíš** – asi 13. st. př. Kr., 10 ran egyptských, vyvedení z Egypta, 40 let putování pouští, Desatero, země zaslíbená

Zdroj:

<http://www.jewishmuseum.cz/sbirky-a-vyzkum/digitalni-sbirky/predmet-mesice/13/Obraz-ke-svatku-savuot/>

Zdroj:

https://brotherhoodofchristianaggies.files.wordpress.com/2011/09/1-king_solomon1.jpg

- Počátek 1. tis. př. Kr. je obdobím krále Davida a Šalamouna
- **David** – porazil Goliáše, sjednotil kmeny Izraele a Judska, z Davidova rodu má vzejít mesiáš
- **Šalamoun** - nechal zbudovat první Jeruzalémský chrám (asi 961 př. Kr.), který byl však 587 př. Kr. zničen
- Postupně došlo k náboženskému odpadu kmenů a po roce 722 př. Kr. mluvíme už pouze o kmeni Judově, Židech
- Po skončení babylonského vyhnanství (597 - 520 př. Kr.) návrat Židů, avšak během vyhnanství došlo ke změnám postavení kněze, vznik synagogální bohoslužby, na které rabín vyučoval Tóru

- Po návratu z babylonského vyhnanství byl zbudován druhý Jeruzalémský chrám (515 př. Kr.), který byl následně roku 70 po Kr. vypálen
- Po prohře v židovsko-římské válce v letech 132 – 135 byli Židé rozptýleni po celém světě a žili v tzv. diaspoře
- Během následujících století byly na Židy pořádány mnohé pogromy, největší se uskutečnil za 2. sv. v., kdy zemřelo asi 6 milionů Židů
- V roce 1948 vznik v původní domovině Židů stát Izrael, dnes má asi 8 milionů obyvatel

Dělení Judaismu

Podle oblasti:

- Sefardská forma – Pyrenejský poloostrov a oblast Středozemního moře
- Aškenázi forma – střední a východní Evropa (Německo, Francie)

Podle vztahu k modernizaci:

- Reformní judaismus
- Konzervativní judaismus
- Ortodoxní judaismus

Upraveno. Zdroj:

http://www.vsudedobre.cz/foto/11_il/101.jpg

Charakteristika

- **Žid** – židovská matka (matrilinearita), konverze podle ortodoxní normy
- **Bible** – Starý Zákon, Proroci a Spisy, nejdůležitější částí je Zákon neboli **Tóra** – Pět knih Mojžíšových (Pentateuch)
- **Tanach** – psaný zákon a **Mišna** – ústně předávaný zákon, pokud je sepsán a doplněn o komentáře (**Gemara**), pak se jedná o **Talmud**
- **Talmud** – sbírka zákonů a náboženských tradic zahrnující všechny oblasti života
- **Synagoga** – chrám, kde se věřící schází k modlitbě

Křesťanství

Vznik a vývoj

- Počátky křesťanství jsou spojeny s postavou **Ježíše Krista**
- Od Kristova jména je také odvozen název křesťanství, který měl za cíl oddělit Kristovi příznivce od židů
- Křesťané byli původně považováni za členy židovské sekty
- Křesťanství se rozvíjelo v oblasti syropalestiny v 1. – 2. st. n. l., šířilo se díky apoštolské činnosti apoštolů a zvláště pak díky Pavlovi z Tarzu, který křesťanství rozvinul v teologickou koncepci a šířil ho římskou říší

- Křesťanství si získalo velké množství lidí, protože mělo odpověď na množství otázek, na které tehdejší svět neuměl odpovědět, největší odlišností pak byla koncepce posmrtné spásy
- Křesťanství se stalo náboženstvím otroků a slabých, racionálně uvažující však nechápali, jak mohl být Bůh ukřižován a zemřít
- V prvních stoletích byli křesťané pronásledováni, mučeni a zabíjeni
- V roce 313 bylo ediktem Milánským ukončeno pronásledování křesťanů a křesťanství mohlo být svobodně vyznáváno (na území Římské říše)

- Křesťanství se postupně šířilo Evropou, jeho centrem se stal Řím, kde sídlil papež
- V roce 1054 došlo k velkému schizmatu v důsledku čehož se oddělily církve Východní a Západní
- Velké papežské schizma (1378 – 1417), vzdor papežové (25-40), 1409 trojpapežství (Pisa)

Rozdělení křesťanství

- Římskokatolická církev
- Pravoslavné církve – 15 autokefálních + 2 autonomní církve (Koptská církev a Syrská církev)
- Řeckokatolická církev
- Protestantské církve – luteránské, kalvínské a anglikánské

Charakteristika

- **Křesťan** – může se jím stát každý; přijetí křtu (děti, dospělí)
- **Bible** – Starý i Nový Zákon, Evangelia a Skutky apoštolů
- Kostely a katedrály
- Zpověď (jedenkrát ročně)

Islám

Vznik a vývoj

- Nejmladší ze tří monoteistických náboženství
- Islám znamená odevzdání se Bohu
- Zakladatelem prorok **Muhammad** (asi 570 – 632), který u města **Mekka** na Arabském poloostrově obdržel proroctví
- Proroctví mu předal archanděl Gabriel v roce 610, po pochybnostech nakonec v roce 613 o proroctví pověděl rodině a posluchačům
- V roce 622 přišel šířit proroctví do **Medíny**

- V polovině 7. století vznikl **Korán**, soubor 114 súr (kapitol), řazených dle délky
- Kromě Koránu se muslimové řídí i **sunnou**, což je soubor zvyklostí prověřených předešlými generacemi a **hadíthy**, Muhammadovými výroky, které nejsou uvedeny v Koránu
- Povinností každého muslima je dodržovat tzv. **Pět pilířů** (*arkán ad-dín*): vyznání víry (*šaháda*), pětkrát denně modlitba (*salát*), placení náboženské daně (*zakát*), půst v měsíci ramadánu (*saum*) a pout' do Mekky (*hadždž*)

Dělení Islámu

- Sunnité – 90% muslimů, posloupnost chalífů, 7. – 9. st.; 4 právně uznávané školy
- Ší‘ité – hodnost náčelnictví dědičná, uznávání následnictví Alího, 7. st.
- Súfismus

Hinduismus

Vznik a vývoj

- Nábožensko-společenský systém - komplex náboženských a filozofických tradic, náboženských praktik i sociálních zvyklostí
- vznikl v průběhu 2. poloviny 1. tisíciletí př. n. l. z původního védského náboženství
- **Védské texty** - označované jako **šruti** neboli zjevené slovo. Jedná se celkem o čtyři texty nazvané **Rgvéda**, **Sámavéda**, **Jadžurvéda** a **Arharvavéda**
- Další důležité texty jsou - upanišady, bráhmány, áranjaky, sútry, šástry, purány a eposy Rámájana a Mahábhárata, jejíž součástí je **Bhagavadgíta**

- **Dharma** –jde o kosmický řád tvořený bohy a způsoby jejich uctívání, spravedlností, pravdou, mravností a mnoha dalšími
- **Sanátana dharma** - věčný řád, který určuje postavení člověka ve společnosti na základě jeho rodového původu
- Základním principem je věčný koloběh **sansára**, ve kterém dochází k nekonečnému převtělování **átmanu**, duše

- Systém čtyř **varn** - bráhmani, kšatrijové, vaišjové a šúdrové, nakonec je zde ještě skupina osob vyčleněných mimo systém, které Mahátma Gándhí nazývá haridžany
- **Karma** je odplatou za naše činy i myšlenky, nelze se jí vyhnout
- Cílem každého člověka by mělo být vymanění se z tohoto věčného koloběhu a dosažení **mókšy**, duchovního osvobození, a splynutí individuální duše **átman** s vesmírným duchem **brahman**

Formy hinduismu

- Višnuismus
- Šivanismus
- Obrovské množství lokálních variací

Buddhismus

Vznik a vývoj

- Nábožensko-filosofický směr
- **Siddhártha Gautama** (564/563 př. n. l. – 484/483 př. n. l.), usedl pod fíkovník a čtyřicátý devátý den pochopil podstatu a příčinu lidského utrpení, objevil střední cestu vyhýbající se krajnostem a dosáhl osvícení, poté znám jako **Buddha Šákjamuni**, další 45 let putoval a pomáhal
- Buddhismus neučí víře v jediného Stvořitele, ale nepopírá zároveň ani existenci vyšších bytostí
- 3 klenoty - **Buddha, Dharma a Sangha**
- **Tipitaka** – 3 koše: **Vinajapitaka** („koš kázně“), **Suttapitaka** („koš rozprav“, *Sútrapitaka*), **Abhidhammapitaka** („koš vyššího učení“, *Abhidharmapitaka*)

- Základem učení je víra v **reinkarnaci**. Všechny lidské bytosti jsou zapsány do nekonečného cyklu existencí - **sansáry**.
- **Karma** je princip, který určuje to, jak se zrodíme v následujícím životě v závislosti na činech, které jsme vykonali. Osobní meditační praxe je nezbytná pro dosažení vnitřní svobody a **nirvány**.
- **Dharma** - označuje Buddhovo učení, které objasňuje tento kosmický řád a uvádí s ním do souladu člověka

- **Čtyři vznešené pravdy:** 1. život je plný nejrůznějších strastí, ke kterým se počítá například zrození, nemoc, stárí a smrt, 2. příčinou strasti je žízeň po požitcích, moci a trvalé individuální existenci, 3. strast zaniká spolu se zánikem této žízně díky tomu, že se zbavíme vášně a nebudeme lpět na tomto světě, 4. cestou vedoucí k zániku strasti je vznešená **osmidílná cesta**, která vrcholí ukončením koloběhu existence spojeného s dosažením nirvány
- Tato osmidílná cesta je základem buddhistické denní praxe a je schůdná jak pro mnichy, tak i pro laiky

Dělení Buddhismu

- Hínajána
(Théraváda)
- Mahajána
- Vadžrajána
- Tibetský buddhismus
- Zenbuddhismus

Taoismus

Vznik a vývoj

- Lao Tan, zvaný **Lao-c'** („Starý Mistr“, kolem 570–490 př. n. l.), není zcela jistá, zda skutečně existoval
- čínské filozofické učení
- **Tao te t'ing** (Knihu o tao a ctnosti)
- Cestou (*tao*) se rozumí prapodstata i konečný cíl všech věcí; ctností či virtuální silou (*te*) pak individuální přirozenost věcí
- Ideálem taoistického mudrce je splynutí s *taem*, k čemuž dochází oproštěním se od věcí tohoto světa, od všeho zvenčí nabytého. Filozofickým jádrem taoismu je zásada *wu-wej* („ne-činění“), tj. nezasahování do daného stavu věcí

Konfucianismus

Vznik a vývoj

- **Kchung-fu-c'** (Konfucius, asi 551–497 př. n. l.)
- Učení o uspořádání vztahů a zájmů jednotlivce, společnosti a státu, jež se stalo jedním z nejdůležitějších pilířů čínské morálky a chování
- Podstatou Konfuciovy etiky je „**humanita**“ (*žen*) – mravní princip, který má určovat vztahy ve společnosti i v rodině a který se zakládá na úctě a lásce k lidem starším a společensky výše postaveným (teorie *wu lun* neboli „pět vztahů“, totiž mezi mužem a ženou, otcem a synem, starším a mladším bratrem, pánem a poddaným a mezi přáteli)

Použité zdroje a doporučená literatura

- Encyklopedie Antropologie:
<http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/prif/ps11/antropo1/web/encyklopedie.html>
- iEncyklopedi.cz: <http://www.iencyklopedie.cz/>
- Vojtíšek, Zdeněk (2004): *Encyklopedie náboženských směrů: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál, 440 s. ISBN 80-7178-798-1
- Bible
- Korán

Děkuji za pozornost

